

Antibioticawijzer geeft handvatten voor vermindering

Antibioticagebruik in beeld

Hoeveel antibiotica gebruik ik op het bedrijf? Hoe ligt dat ten opzichte van andere melkveebedrijven? Dierenkliniek De Woldberg in Steenwijk analyseerde de gegevens en besprak ze met 74 melkveehouders. 'Alleen deze aandacht leidt al tot een verminderd verbruik', aldus dierenarts Hans Nij Bijvank.

tekst Alice Booij

De media stromen over met berichten over antibioticagebruik en de noodzaak dit terug te dringen. Hoewel de focus niet meteen op de melkveehouderij ligt, voelen melkveehouders en dierenartsen zich aangesproken. De doelstelling om het gebruik van antibiotica te verminderen, schept ook verplichtingen voor melkveehouders. De eerste vragen voor een individuele melkveehouder zijn dan: hoeveel antibiotica gebruik ik eigenlijk op mijn bedrijf en hoe ligt dat ten opzichte van andere melkveebedrijven?

Hans Nij Bijvank, dierenarts bij Dierenkliniek De Woldberg in Steenwijk, maakte deze analyse samen met Van Hall-student Bram Jansen. 'Simpelweg omdat veehouders ons ernaar vroegen', noemt Nij Bijvank als motivatie. 'Het onderwerp leeft enorm, maar niemand weet waar hij staat.' De dierenarts heeft voor de factu-

ring exact in beeld wat en hoeveel antibiotica per bedrijf gebruikt worden. 'Mits natuurlijk alle diergeneesmiddelen van dezelfde dierenarts worden afgenomen', noemt Nij Bijvank als voorwaarde en voegt eraan toe dat dit ook de voorkeur heeft. 'Pas dan kun je voorlichting en advies geven over het gebruik van middelen en verantwoordelijkheid doorgeven.' De gebruikte middelen per bedrijf over het jaar 2010 voerden Nij Bijvank en Jansen in op de website Antibioticawijzer van LEI/WUR om zo de gemiddelde dierdagdosering te berekenen.

Variatie tussen twee en twaalf

De 74 melkveehouders uit de praktijk, met gemiddeld 104 melkkoeien per bedrijf, scoorden een gemiddelde dierdagdosering van 5,66, wat overeenkomt met het Nederlands gemiddelde van rond de 6. Van deze 5,66 kwam 43 procent van het antibioticagebruik op het conto van droogzetten, 27 procent was voor het be-

Bram Jansen en Hans Nij Bijvank: 'Veehouders vragen meteen naar alternatieven voor derde- en vierdegeneratie-antibiotica'

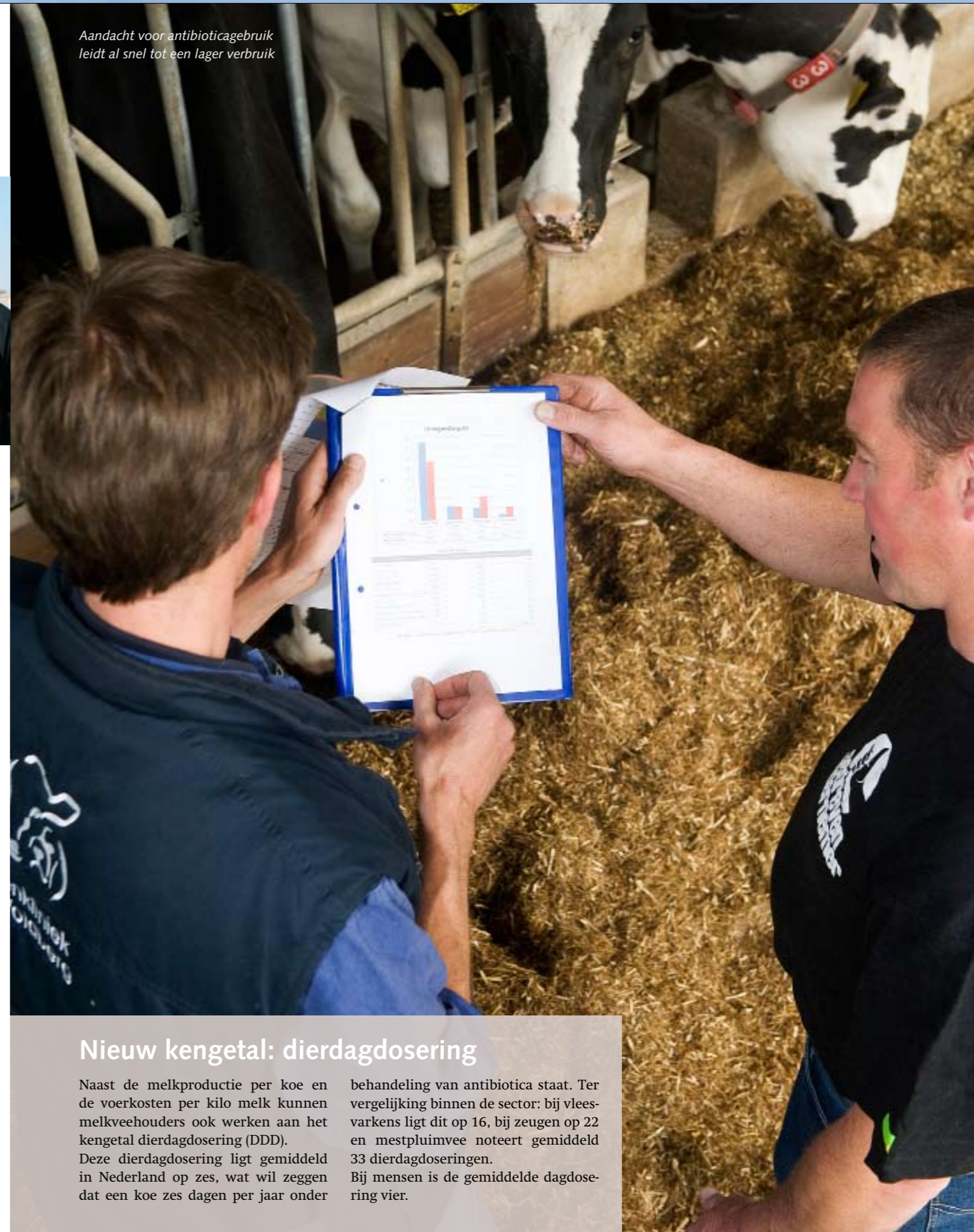
handelen van mastitis en 30 procent van de antibiotica werd voor overige aandoeningen gebruikt (zie voor opbouw figuur 1). De dierdagdosering varieerde tussen twee en twaalf (figuur 2), waarbij de grotere bedrijven een licht hogere dosering noteerden. 'Die werken meer protocolmatig, waardoor ze sneller actie ondernemen', denkt Nij Bijvank.

Uit de analyse blijkt dat het gros van de antibiotica gebruikt wordt in de vorm van droogzetters. 'Bij een tussenkalf-tijd van 365 dagen en allemaal melkkoeien in de veestapel zorgen de droogzetters al voor een dierdagdosering van vier', licht Jansen toe. 'In de praktijk blijkt dat het droogzetten resulteert in een dierdagdosering van rond de tweeënhalve, dus bijna de helft.' Bedrijven die relatief veel vaarzen melken (die dus niet drooggezet zijn) en bedrijven met een langere tussenkalf-tijd scoren een lagere dierdagdosering. Bij de berekening zijn alle typen droogzetters, zowel de zware als de lichtere, op dezelfde manier ingewogen. 'Het gaat niet om grammen antibioticum of middelsterkte. Het gaat om het aantal stuks dat per dier nodig is om droog te zetten', legt Nij Bijvank uit, die aanvult dat hierbij ook de wachttijd geen issue is. 'Een behandeling vraagt vier droogzetters en bij een tussenkalf-tijd van 365 dagen is dat vier dierdagdoseringen.'

Genezing in de droogstand

Doordat de dierenarts ook gegevens van de mpr via pirDAP krijgt, heeft Nij Bij-

Aandacht voor antibioticagebruik leidt al snel tot een lager verbruik

Nieuw kengetal: dierdagdosering

Naast de melkproductie per koe en de voerkosten per kilo melk kunnen melkveehouders ook werken aan het kengetal dierdagdosering (DDD). Deze dierdagdosering ligt gemiddeld in Nederland op zes, wat wil zeggen dat een koe zes dagen per jaar onder

behandeling van antibiotica staat. Ter vergelijking binnen de sector: bij vleesvarkens ligt dit op 16, bij zeugen op 22 en mestpluimvee noteert gemiddeld 33 dierdagdoseringen. Bij mensen is de gemiddelde dagdosering vier.

Tabel 1 – Voorbeeld van middelengebruik bij een bedrijf met een gemiddeld antibioticagebruik

antibiotica	aangekochte middelen		dagdosering/gem. aanwezig dier/jaar
	registratienr.	hoeveelheid aangekocht	
Avuloxil (injectoren)	9427	288	1,19
Cobactan (injectoren)	9645	100	0,02
Diatrim 24% (ml)	8435	2500	0,42
Lactastop Rood (injectoren)	8955	180	1,49
Metricure (stuks)	8522	10	0,08
Nageboortecapsule TTC-2 (stuks)	8260	12	0,1
Neopen (ml)	1556	1250	0,34
Orbenin Extra Dry Cow (injectoren)	6901	180	1,49
Oxytetracycline 10% alfasan (ml)	9545	850	0,29
Resflor (ml)	10539	100	0,04
totaal			5,46

vank in de antibioticawijzer de evaluatie van de droogstand meegenomen om meteen ook aanknopingspunten te zoeken voor het verlagen van het antibioticagebruik. Dat leverde interessante cijfers op. Ruim 77 procent van de koeien komt met een laag celgetal de droogstand uit (figuur 3). Voor 21 procent is dat goed nieuws, want die koeien gingen met een hoog celgetal de droogstand in. 'In de droogstand genas twee derde van de hoogcelgetalkoeien', concludeert Nij Bijvank verheugd. Aan de andere kant bleek ruim 10 procent niet genezen van een hoog celgetal en, erger nog, ruim 12 procent van de koeien kreeg juist in die droogstand te maken met een ziekteverwekker en kwam met een hoog celgetal de droogstand uit. 'We zien hier veel verschil tussen bedrijven. Bij een aantal is de genezing in de droogstand heel hoog, bij andere juist weer laag. Door de cijfers van het individuele bedrijf naast die van andere bedrijven te leggen, kun je samen punten van verbetering oppakken.'

Meer mastitis dan gemiddeld

De antibioticawijzer geeft ook een totaaloverzicht van hoeveel en welke mastitisproducten er in één jaar gebruikt worden. 'Een aantal veehouders schrikt omdat ze niet in de gaten hadden dat ze veel meer gebruikten dan collega's', luidt de ervaring van Nij Bijvank. Het is voor de dierenarts meteen reden om de behandelingen nog eens te evalueren. 'Behandel bij klinische mastitis wat langer door voor een beter resultaat', geeft hij aan. 'Bij een behandeling van drie dagen of korter is de genezingskans 50 procent, bij vijf tot zes dagen ligt die op 70 procent.' Alhoewel het in eerste instantie niet zo lijkt, is het gebruik van antibioticum met deze aanpak uiteindelijk lager. 'Omdat er minder herhalingsgevallen zijn.' Ook hierbij geldt dat bij de bepaling van de dierdagdose-

ring de dosering bij toediening in de uier voor één dag meegenomen wordt. 'Een doos Avuloxil bijvoorbeeld heeft twaalf injectoren, waarbij elke koe twee injectoren per dag krijgt toegediend. Zo telt één doos Avuloxil voor zes dierdagdoseringen mee', noemt Nij Bijvank als voorbeeld.

Trots bij goede score

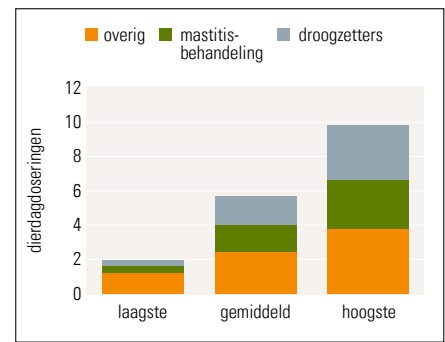
De dierenarts en zijn collega's hebben de uitkomsten van de antibioticawijzer met de veehouders in de bedrijfsbegeleiding besproken. 'Als ze goed scoren, zijn melkveehouders trots.' En toch heeft elk bedrijf weer zijn eigen verhaal en biedt dat ook weer aanknopingspunten. Bijvoorbeeld in het management. 'Met deze gegevens komt er duidelijk uit welke aandoeningen op het bedrijf voor problemen zorgen.'

Het streven van Nij Bijvank is ook om het antibioticagebruik te verminderen en meer te kijken naar management, zoals droogstand en voeding, om problemen te voorkomen. Zo noemt hij als voorbeeld dat maximaal vijf procent van de koeien aan de nageboorte mag blijven staan. 'Zo'n kengetal is op de meeste bedrijven niet voorhanden, maar met de informatie uit de antibioticawijzer wordt wel inzichtelijk hoeveel nageboortecapsules er gebruikt zijn.'

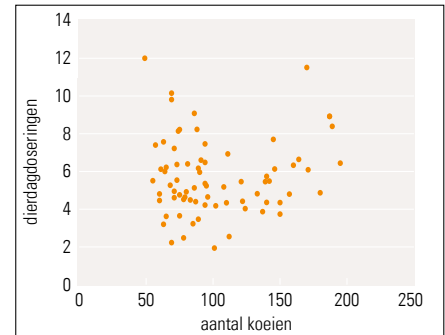
De informatie leverde meer nuttige stof om het antibioticagebruik te bediscussieren, bijvoorbeeld bij die veehouder die standaard het antibioticum Neopen na het afkalven aan de koeien toediende. 'Meer uit voorzorg om de dieren een goede start te geven, maar het was een gewoonte geworden, terwijl echt niet alle koeien het nodig hebben.' Nij Bijvank adviseerde om dieren te temperen en alleen bij een verhoging antibiotica toe te dienen. 'En we adviseerden de veehouders ook om ons wat vaker te bellen bij twijfel over de diagnose.'

Laatste redmiddel

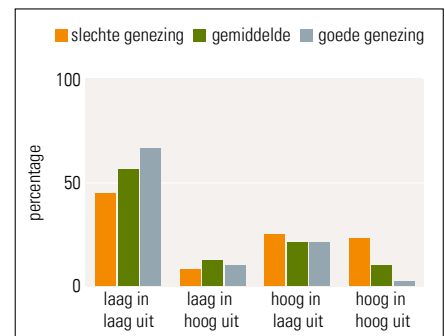
En dan was er nog die veehouder met een bovengemiddeld gebruik van Excenel. 'Het is zo gemakkelijk, want bij het melken hoef je nergens op te letten

Figuur 1 – Opbouw van de dierdagdosering van laagste, hoogste en gemiddelde bedrijf

Figuur 2 – De bedrijven van dierenkliniek De Woldberg met hun dierdagdoseringsscore over 2010

Figuur 3 – Variatie in droogstandsresultaat tussen bedrijven met slechte, gemiddelde en goede genezing van hoogcelgetalkoeien

als je het hebt gebruikt', verwoordt Nij Bijvank. De derde- en vierdegeneratie-antibiotica kregen op het uitslagformulier een opvallende rode kleur mee en kwamen bij de toelichting altijd ter sprake. 'Als ik uitleg dat het werkzame middel in Excenel een laatste redmiddel voor ernstig zieke kinderen is en wij het bijna standaard gebruiken bij zoiets onbenulligs als een dikke hak, zijn melkveehouders er snel van overtuigd dat het anders moet. Ik heb bovendien al een aantal keren gehoord dat een veehouder het niet meer gebruikt.'

Jansen vult hem aan: 'Ze vragen meteen naar alternatieven.' Bij baarmoederontsteking werkt oxytetracycline en Neopen voldoet ook bij een dikke hak, noemt Nij Bijvank als voorbeelden. 'En deze middelen zijn vaak nog goedkoper ook.'

Uitrekenen via internet

Op de website www3.lei.wur.nl/antibiotica is een gratis programma beschikbaar waarmee online de dierdagdosering op een bedrijf is uit te rekenen. Hiervoor moeten de gebruikte hoeveelheid antibiotica ingevoerd worden, de milliliters bij injectie

en het aantal injectoren in een bepaalde periode. Door dat te delen door het gemiddeld aantal gehouden dieren op het bedrijf berekent het programma de gemiddelde dierdagdosering in die periode.

➔ www3.lei.wur.nl/antibiotica